בס"ד

מים חיים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח'.)

גליון 474 **תשעת הימים, ותשעה באב שחל במוצש"ק** אב תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י **הרב יהודה אריה הלוי דינר** שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ר "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן שר התורה
רבינו **שמריהו יוסף חיים קניבסקי** זצוקללה"ה
נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב

❀❀❀❀❀

תשעת הימים

רחיצה בחמין בסבון בר"ח אב

◄ השנה (תשפ"ב) שר"ח אב חל בערב שבת קודש, הגם שבכל שנה אסור לרחוץ בחמין מר"ח אב ואילך, כל מי שרוחץ תמיד בערב שבת לכבוד שבת מותר לרחוץ כל גופו בחמין (**משנ"ב** ס' תקנ"א ס"ק פ"ט), ואפילו עם סבון **למשנ"ב** (**הגר"נ קרליץ** זצ"ל).

הורדת בגדי שבת במוצש"ק

◄ יש שפושטים את בגדי השבת מיד אחר ההבדלה (ה"**חזון איש**" הוריד בגדי השבת מיד), ויש סוברים שאין צריך להחליף (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל).

שבוע שחל בו

◄ השנה (תשפ"ב) שתשעה באב חל בשבת ונדחה ליום ראשון, י"א שאין דיני "שבוע שחל בו" נוהגים כלל, וי"א שנוהגים מיום ראשון שלפניו (**שו"ע** ס' תקנ"א סעיף ד'), ולמעשה בדברים שהם מעיקר הדין יש להחמיר, ובדברים שהם מנהג יש להקל (קובץ "**מבית לוי**"). רוב בני ספרד נוהגים להקל לגמרי בכל הדינים עד ערב שבת חזון כדעת סתמא **בשו"ע** (וכדעת ה"**בן איש חי**", וה"**כף החיים**" ס' תקנ"א), ומ"מ י"א שראוי שלא להסתפר בימים הסמוכים לתשעה באב ("**כף החיים**" שם).

כיבוס וגיהוץ

◄ לפי מנהג האשכנזים אסור לכבס בגדים מר"ח אב ואילך, אפילו בכוונה ללבשם רק לאחר תשעה באב, ואפילו לכבוד שבת.

◄ גם לפי האשכנזים אין צורך להחמיר שלא לכבס בגדי קטנים (עד בר מצוה), אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל לפני כן מותר לכבס עד גיל בר מצוה, אבל בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר (גילאי 6-7 שנים), ויש צורך להחליפם בכל יום מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו, (עי' **שו"ע** שם סעיף י"ד, **משנ"ב** ס"ק פ"ב בשם ספר "**חיי אדם**", והוראת **הגר"נ קרליץ** זצ"ל).

◄ השנה (תשפ"ב) שחל ת"ב בשבת ונדחה ליום ראשון, במקום צורך גדול אפשר לכבס בגדי קטנים (עד גיל בר מצוה) עד ערב שבת חזון.

◄ כאשר מכבסים בגדי קטנים המותרים בכיבוס – אין לצרף אליהם בגדים שאין היתר לכבסם.

◄ מותר לנקות כתם מבגד בתשעת הימים משום שאין בזה שמחה (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל).

◄ בגדים שהתלכלכו, באופן כזה שאם לא יכבסם מיד – יתקלקלו, מותר לכבסם במים (**הגר"נ קרליץ** זצ"ל).

◄ בתשעת הימים אסור לגהץ בגדים (עי' **שו"ע** ס' תקנ"א סעיף ג').

◄ בתשעת הימים אסור לסרק פאה ולהשתמש תוך כדי כך בספרי דהווי כמו גיהוץ (**הגר"נ קרליץ** זצ"ל) אבל לסרק פאה ללא שימוש בחומרים מותר ואין זה בכלל גיהוץ (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל).

לבישת בגדים מכובסים

◄ אין ללבוש בגדים מכובסים בימים אלו (**שו"ע** שם סעיף ג' **ורמ"א** סעיף ד') אך בגדים הסמוכים לגוף מותר (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל). והרבה נוהגים להכין גם בגדים אלו לפני תשעת הימים (בעל "**שבט הלוי**" זצ"ל **והגר"נ קרליץ** זצ"ל).

◄ יש להכין חולצות לפני תשעת הימים, ואפשר ללבוש אפילו כמה ביחד בערך לחצי שעה, ובדיעבד כשלא הספיק להכין יכול לדרוך עליהם אפילו בתוך תשעת הימים (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל).

◄ בשבת בבוקר אפשר ללבוש בגדים מכובסים אחרים כדי שיהיו לו משומשים לאחר השבת, ואין זה נחשב כהכנה לצורך חול, מכיון שלא ניכר שעושה כן, ובכל זאת לא יאמר שלובשם עבור ימי חול (**גדולי הפוסקים**).

בגדים מכובסים בתשעת הימים

◄ לפי מנהג בני ספרד, עד שבת חזון מותרים לכבס, וגם ללבוש בגדים מכובסים, אבל בתשעה באב אסור לכבס או ללבוש בגדים מכובסים, ויש להם להכין בגדי חול משומשים לצורך תשעה באב.

סעודת מצוה בשבוע שחל בו

◄ לפי מנהג **הרמ"א** וכן נוהגים בני אשכנז בשבוע שחל בו רק עשרה איש אוכלים בשר בעת סעודת מצוה, אבל לפי מנהג בני ספרד, אפילו בשבוע שחל בו כולם אוכלים בשר. השנה (תשפ"ב) שת"ב חל בשבת כיון שי"א שאין נוהגים בו דיני שבוע שחל בו לענין זה יש להקל גם לבני אשכנז לאכול בשר אפילו יותר מעשרה ("**מגן אברהם**" ס"ק ל"ה).

שבת חזון - ערב תשעה באב

רחיצה וצחצוח נעליים

◄ בערב שבת חזון מותר למי שרגיל בכל ערב שבת – לרחוץ פנים, ידים ורגלים במים חמים (**רמ"א** שם **ומשנ"ב** ס"ק צ"ז), ובלי סבון. וכן מי שרגיל לחפוף את ראשו במים חמים בערב שבת מותר לו לחפוף גם בערב שבת חזון, אבל בלי סבון (**רמ"א** שם, **ומשנ"ב** ס"ק צ"ו). **והחזו"א** מתיר אפילו בסבון. לכתחילה יש לעשות כל זה לפני חצות, ובדיעבד גם אחרי חצות מותר ("**ביאור הלכה**" בשם **פמ"ג**).

◄ הנוהגים לטבול בכל ערב שבת, ואינם מבטלים את טבילתם לפעמים מפני טרדה או צינה רשאים לטבול גם בערב שבת חזון במים פושרים (**משנ"ב** ס"ק צ"ה **ושעה"צ** שם).

◄ כשיש צורך מותר לצחצח נעליים בתשעת הימים וכ"ש לכבוד שבת. ויש סוברים שמותר להשחיר את הנעליים אך לא להבריקן. ולכבוד שבת מותר גם להבריק (שו"ת "**אגרות משה**" ח"ג תש' פ').

בגדי שבת

◄ מי שיוצא ביום שישי וחוזר לביתו סמוך לשבת, ורגיל ללבוש בגדי שבת כבר מיום שישי בבוקר, מותר לו לעשות כך גם בערב שבת חזון מכיון שרגיל בכך, וזה גם נחשב לכבוד שבת, ויש סוברים שאין ללבוש בגדי שבת אלא סמוך לשבת.

◄ נוהגים ללבוש בשבת חזון את כל בגדי השבת (**משנ"ב** ס' תקנ"א ס"ק ו') ויש נוהגים לשנות בגד אחד (שם).

אכילת בשר

◄ השנה שבת הוא ערב תשעה באב, מותר לאכול בשר כסעודת שלמה בשעתו, אפילו בסעודה שלישית. ומי שנמנע מלאכול בשר משום אבילות, עבירה היא בידו. ומ"מ בסעודה שלישית ישב בדאבון נפש, ולא ישב בסעודת חברים. ומי שיושב כל שבת עם חבריו (כגון בישיבות) אינו צריך למנוע עצמו (**שו"ע** ס' תקנ"ב סעיף י' **ומשנ"ב** שם).

וכן מותר לשיר זמירות שבת, ואפילו מי שאין רגיל בכל שבת אין לאסור ("**אגרות משה**" או"ח ח"ב תש' קי"ב).

דברים שבצנעא

◄ וכן כל שאר העינויים אינם נוהגים בשבת כלל, חוץ מדברים שבצנעא, שלדעת **השו"ע** מותר, ולדעת **הרמ"א** אסור (ס' תקנ"ד סעיף י"ט), ולכן אסור לרחוץ ידיו בחמין בשבת זו שגם זה קרוי צנעא (**משנ"ב** שם ס"ק ל"ט), אבל במים קרים מותר משום עינוי ונדחה בשבת ("**מנחת חינוך**" מצ' שי"ג אות י"ט).

שלום זכר, קידוש ואופרוף

◄ נהוג לעשות "שלום זכר" בליל שבת כמו בכל שבת ("**מבית לוי**" ח' י"ג).

◄ מותר לעשות קידוש לחתן בשבת זו כמו שרגילים לעשות בכל שבת, וכן מותר לשיר לחתן כמו שרגילים בכל עליה לתורה, דאם לא יעשו כן, הוי אבילות בפרהסיא (**הגר"נ קרליץ** זצ"ל). החתן בעליה לתורה, וכן נער בר מצווה – לא ילבשו בגדים חדשים.

תפילה

◄ אומרים "אב הרחמים" אחר קריאת התורה ואין אומרים "צדקתך צדק" במנחה (**רמ"א** ס' תקנ"ב סעיף י"ב **ומשנ"ב** סק"ל).

לימוד תורה

◄ כשחל תשעה באב בשבת, כתב **הרמ"א** (ס' תקנ"ג) שאין ללמוד רק דברים המותרים בתשעה באב. וכתב **המשנ"ב** (ס"ק ט') דהיינו אחר חצות אבל קודם חצות מותר (דלא כהאוסרים ללמוד כל היום, עי' "**באר היטב**" ו"**שערי תשובה**" משום אבילות שבצנעא נוהג, ואסור

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "**דברי שיר**", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח **בימות השבוע** (א'- ה'):
אחה"צ, בין השעות **13:45- 14:15**. טל': **03-6194741**

נא לשמור על קדושת הגיליון.

ללמוד בשבת כמו אָבֵל בתוך שבעה בשבת). אולם כתב **המשנ"ב** (ס"ק י') בשם **הט"ז** שהלומד כרגיל לא הפסיד, ויש לסמוך על זה, עכ"ד (ועי"ע "**ביאור הלכה**" שם). מרן ה"**חזון איש**" זצ"ל בשבת ערב תשעה באב, מחצות ואילך למד מסכת מו"ק ("**ארחות רבנו**" ח"ב עמ' קל"ו).
ויש נוהגים להחמיר לא ללמוד כבר מיום שישי אחר חצות היום רק דברים המותרים בתשעה באב (וכן נוהג **הגר"ח קניבסקי** זצ"ל).

טיול בשבת

◄ י"א שאין לטייל בשבת זו, ויש אוסרים רק מחצות ("**שערי תשובה**" ס' תקנ"ג).

הכנה משבת לחול

◄ אסור להכין משבת לחול, ולכן אסור להביא הקינות לבית הכנסת בשבת (במקום שיש עירוב), אלא אם ילמד בו מבעוד יום. וכן כשאוכל סעודה שלישית לא יאמר שאוכל כדי שיהיה לו כוח לצום בלילה, אבל מותר לחשוב כן.
ויש להיזהר שלא יאמר לבני ביתו שיאכלו כדי שיהיה להם כוח לצום או פרי זה טוב לצום, דהוי כמו הכנה משבת לחול.

קלי צום

◄ לכתחילה יש לרסקם ולערבבם מערב שבת במזון אחר או לערבב את הסירופ "קלי צום" במשקה, ובדיעבד אפשר לערבבו בשבת היות שאין זו תרופה אלא ריכוז צמחי מזון ("**אגרות משה**" או"ח ח"ג תשו' נ"ד, ו"**קובץ מבית לוי**" חל' י"ג עמ' נ"ב, **שש"כ** פרק ל"ד).

להפסיק מלאכול

◄ יש להיזהר להפסיק מלאכול מבעוד יום, דהיינו לפני שקיעת החמה, ולא כמו בכל שבת שממשיכים לאכול גם לאחר השקיעה (**משנ"ב** ס"ק כ"ד). וכן יש ליטול מים אחרונים לפני שקיעת החמה.

האם צריך להתנות לפני ברכת המזון

◄ כתב **המשנ"ב** (ס' תקנ"ג ס"ק ב') לפני ברמה"ז לכתחילה יתנה דלא מקבל על עצמו את התענית עד בין השמשות, עי' שם.
אולם השנה (תשפ"ב) שהוא בשבת מאחר שאסור לצום בשבת, בודאי לא אמרינן שברכת המזון היא קבלה על התענית.

רחיצה בין השמשות

◄ אסור לרחוץ כל ידיו משקיעת החמה. ואם צריך ליטול ידיו, יטול כמו בתשעה באב, דמה שלא רוחץ ידיו, לא ניכר שעושה אבילות, וכן אסור לסוך בושם על גופו מבין השמשות.

ישיבה על הארץ

◄ אין לשבת על הקרקע עד אחרי צאת הכוכבים, מכיוון שיש בזה אבילות בפרהסיא בשבת. וכן אין חולצים נעליים בין השמשות, מכיון שאסור להראות שום אבילות בשבת (**רמ"א** תקנ"ג ס"ב **משנ"ב** ס"ק ו').

מוצאי שבת - תשעה באב

בגדי שבת

◄ אין חיוב לפשוט בגדי שבת וללבוש בגדי יום חול לפני שהולך לבית הכנסת, ומ"מ אם אינו לבוש בהם, אין ללובשם בלילה (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל). ובמנין של מרן ה"**חזון איש**" זצ"ל כולם לבשו בגדי שבת, וכבר הגיעו לביהכ"נ לפני צאת הכוכבים, ולאחר 'ברכו' חלצו נעליהם, ומרן ה"חזון איש" נכנס לחדרו, ולבש בגד עליון של יום חול ("**ארחות רבנו**" ח"ב, עמ' קל"ז).

תפילת מעריב במוצש"ק

◄ במוצש"ק זה אין אומרים "למנצח בנגינות..." (תהילים ס"ז) לפני מעריב, ואחרי הקינות אומרים "ואתה קדוש" בלי "ויהי נעם", ואין אומרים "ויתן לך" (**שו"ע** ס' תקנ"ט סעיף ב').

◄ מבדילים בתפילה "אתה חוננתנו", כשאר מוצש"ק (**שו"ע** ס' תקנ"ט סעיף א'), ואם שכח להבדיל אינו צריך לחזור ולהתפלל כיון שמבדיל על הכוס במוצאי תשעה באב (**שו"ע** ס' רצ"ה סעיף ג'). י"א שכאשר ת"ב חל במוצש"ק (כמו השנה תשפ"ב) כיון שאין מבדילין על הכוס ראוי שהנשים יתפללו ערבית ויבדילו בתפילה, משום דעיקר התקנה היתה להבדיל בתפילה (ספר "**שלמי מועד**" פרק צ"ב בשם **הגרש"ז אויערבך** זצ"ל). ונשים שלא מתפללות יזהרו שלא לעשות שום מלאכה עד שיאמרו "ברוך המבדיל בין קודש לחול" (**משנ"ב** ס' תקנ"ט ס"ק ב').

הבדלה במוצש"ק

◄ מברך "בורא מאורי האש" על הנר (**שו"ע** ס' תקנ"ו סעיף א') קודם שקורא מגילת איכה (**משנ"ב** שם ס"ק א') ואם לא בירך בתחילת הלילה יכול לברך כל הלילה (**משנ"ב** שם) ואין מברכים על הבשמים כי דבר של תענוג הוא (**שו"ע** שם).

◄ יש שואלים למה אין מבדילים במוצש"ק זה שאפשר לתת לתינוק לשתות, וכמו שעושים בתשעת הימים וכתב **המשנ"ב** (ס' תקנ"ט ס"ק ל') מאחר שזה דבר קבוע חיישינן שמא יבוא להבדיל גם כשיהיה גדול.

חולה יבדיל לפני האכילה

◄ חולה שצריך לאכול בת"ב, חייב להבדיל לפני האכילה ("**שערי תשובה**" ס' תקנ"ו), ולא יתחיל כמו כל מוצש"ק ב"הנה א-ל ישועתי" אלא יתחיל מברכת הגפן ("**דברי מלכיאל**" ח"ו, עפ"י "**פתחי תשובה**" יו"ד ס' שצ"א סק"א לגבי אבל).
ויש סוברים שאיסור בשר ויין בת"ב זהו מדינא דמשנה וכמו בסעודה מפסקת (ולא רק משום מנהג כמו שבוע שחל בו ת"ב), ויאכל בלא הבדלה (**הגר"ח קניבסקי** זצ"ל), וי"א שלכתחילה יסחט ענבים ויבדיל עליו משום שיין תוך ג' ימים לא נכלל בתקנה זו. ואם אין לו ענבים יכול להבדיל על מיץ ענבים או חמר מדינה, ובשעת הדחק יש להבדיל גם על יין רגיל (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל **והגר"נ קרליץ** זצ"ל), ואם צריך רק מים אינו צריך להבדיל ויכול לשתות ללא הבדלה (עי' שו"ת "**שבט הלוי**" ח"ז ס' ע"ה ס"ק ה', וח"ח ס' קכ"ט).

הבדלה לחולה בת"ב ומלווה מלכה

◄ אם הבעל חולה ומבדיל לעצמו יכול להוציא את כל בני ביתו ("**שערי תשובה**" ס' תקנ"ו ס"ק א' בשם "**ברכי יוסף**"). וכן הורה **הגר"נ קרליץ** זצ"ל.
גם אשה, שהיא חולה, לכתחילה תעשה הבדלה לעצמה ותשתה את הכוס (שו"ת "**שבט הלוי**" ח"ז תשו' ע"ז ד'-ו'). אין להביא לקטן לשתות את היין דילמא אתי למיסרח, ובעת הצורך אפשר להקל לאשה לאכול בלא הבדלה משום ספק ספיקא שמא נשים אינן חייבות כלל בהבדלה, ושמא כדעת **הרמב"ן** שכשחל ת"ב במוצש"ק אין חיוב הבדלה כלל (בעל "**שבט הלוי**" זצ"ל "**מבית לוי**" ח' י"ג עמ' נ"ג).
וכמו כן יכול הבריא לעשות הבדלה עבור החולה או האשה וגם הוא יוצא בזה יד"ח הבדלה ("**שבט הלוי**" ח"ח ס' קכ"ט, שהוא נחשב בר חיובא), ובכל זאת עדיף שמי ששותה היין הוא יעשה הבדלה (**משנ"ב** ס' ער"ב ס"ק ל"ג ובס' רצ"ט ס"ק כ"א). וכן מותר לחולה לאכול מלווה מלכה (**הגר"נ קרליץ** זצ"ל).

קטנים האוכלים בתשעה באב

◄ קטנים האוכלים בת"ב כתב בשו"ת **מהרי"ל דיסקין** (קונטרס אחרון, אות ע"ב) שיבדילו לפני שאוכלים (בהגיעו לשיעור חינוך) ולא שייך בזה לחשוש שמא יעשו כן כשיגדלו, שהרי גם בגדול שצריך לאכול בת"ב כגון שהוא חולה, חייב להבדיל. ויש סוברים שקטן אוכל בלי הבדלה ("**מבית לוי**" ח' י"ג).

בעלי ברית

◄ בעלי ברית (הסנדק, המוהל ואבי הבן) מותרים לאכול אחרי המילה, לאחר מנחה גדולה, היות שהוא תענית נדחה (**שו"ע** ס' תקנ"ט סעיף ט') ויבדילו לפני האכילה, כנ"ל לענין חולים (**משנ"ב** שם).

מי שיש לו מיחוש

◄ וכן חולים ומעוברות שיש להם מיחוש קצת יכולים לאכול בתענית נדחה (**ביה"ל** שם) וכן מינקת (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל) וכל אחד יעשה שאילת חכם באיזה אופן יכול להקל.

רחיצת כלים

◄ כתב **הרמ"א** (סו"ס תקנ"ד) שאין לעשות שום מלאכה עם שהוי לפני חצות היום, ואפילו מעשה הדיוט, אבל הדלקת נרות וקשירה שאין בו שהוי מותר, ע"כ. ועי' "**ערוך השולחן**" שכתב דכמו כן אין לסדר הבית לפני חצות, עי' שם. ולפ"ז ה"נ אין לרחוץ כלים של שבת לפני חצות, משום שיש בו שהוי, ואפשר לתת עליהם מים שלא ידבק האוכל עליהם, ואין בזה משום שהוי.
ולאחר חצות, יש לרחוץ רק כלים שיש בהם צורך ליום ת"ב לאכילת קטנים וחולים או לצורך סעודת הערב, וכמבואר **במג"א** (ס' תקנ"ד ס"ק י"א) שמותר לרחוץ בשר לצורך הלילה, וכן ביוה"כ מותר לרחוץ הירקות לצורך הערב, וכמבואר **במשנ"ב** (ס' תרי"א ס"ק ה') אבל מה שאין לו צורך, לכתחילה אין לו להרטיב ידיו בת"ב שלא לצורך, ועי' שו"ת "**מחזה אליהו**" (ס' פ"ז) מש"כ בזה, ואם לובשים כפפות מגומי כפי שמצוי כיום בודאי מותר.

הבדלה במוצאי ת"ב

◄ במוצאי ת"ב מבדילין על היין וא"צ לתת לקטן את היין, ואין אומרים את הפסוקים "הנה קל ישועתי", וכן אין מברכים על הנר והבשמים, כיון שהם שייכים למוצש"ק (**שו"ע** ס' תקנ"ו סעיף א' **ומשנ"ב** שם). כשמבדילין במוצאי ת"ב רגילים לאכול מיד, ומבואר **בשו"ע** (או"ח ס' רצ"ט) שיש לכסות הפת בשעת הבדלה או שלא להביאו עדיין לשולחן משום בזיון הפת, ויברך על הגפן קודם שנוטל ידיים כיון דאי"ז נפטר בברכת המזון דאין זה חלק מהסעודה.

שכח "אתה חוננתנו"

◄ מי ששכח "אתה חוננתנו" במוצש"ק ולאחר הצום התחיל לאכול קודם שהבדיל אין צריך לחזור ולהתפלל שמו"ע (**הגרש"ז אויערבך** זצ"ל **והגראי"ל שטיינמן** זצ"ל) כיון שהתקנה היא לחזור להתפלל ולהבדיל בתוך התפילה, וזה שייך רק במוצש"ק. ויש סוברים שסו"ס תקנו לחזור, וגם באופן זה במוצאי ת"ב יחזור ויתפלל שמו"ע ויאמר "אתה חוננתנו" (עי' **ביה"ל** ס' רצ"ג, **הגר"ח קניבסקי** זצ"ל).

אכילת בשר ויין ותספורת במוצאי ת"ב

◄ כל שנה מחמירים לא לאכול בשר עד חצות יום עשירי באב, אבל כשחל ת"ב בשבת ונדחה ליום א' מותר לאכול בשר ויין ביום שני בבוקר, אבל בלילה אסור בבשר ויין משום אבילותו של יום. תספורת, כיבוס ורחיצה מותרים אפילו בלילה (**שו"ע** ס' תקנ"ח **וברמ"א ובמשנ"ב** שם). ומנהג בני ספרד לאכול בשר ויין מיד ("**כף החיים**" ס' תקנ"ח ס"ק י"ט בשם **פר"ח** ו"**ברכי יוסף**").

יהי רצון מלפניך... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו "ותן חלקנו בתורתך" !

ניתן לקבל את הגיליון על פי בקשה A036194741@GMAIL.COM